

Аналіз керівних документів, а також результати власних емпіричних досліджень дають можливість стверджувати, що навчальна діяльність у вузах в системах МВС України більшою мірою регулюється адміністративно-розпорядчим способом та дещо негативно впливає на індивідуально-психологічні особливості курсантів. Корегування особистісних характеристик вимагає комплексного підходу від психологів та офіцерів-керівників у ЗВО МВС, який включає формування гуманних нормативно-ціннісних орієнтирів особистості і колективу, розвиток адекватного ставлення до особистісних проблем, зміною способу сприйняття психотравмуючої ситуації, підкріплення неагресивних форм поведінки, а також зниження морально-психологічної напруженості в міжособистісних стосунках. Необхідно організовувати групову взаємодію курсантів за допомогою тренінгів, яка сприяє покращенню міжособистісних стосунків і формує гуманно-нормативні ціннісні орієнтири; для сприяння зниженню психологічної напруги курсантів та рівня дратівливості необхідно урізноманітнювати навчання у ЗВО МВС України засобами культурно-дозвілдової та спортивної роботи.

Список бібліографічних посилань

1. Борисюк О. М. Психологічні особливості розвитку управлінської компетентності у майбутніх офіцерів Національної поліції України : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.09. Харків, 2017. 315 с.

2. Практикум по общей, экспериментальной и прикладной психологии : учеб. пособие / В. Д. Балин, В. К. Гайда и др. ; под общ. ред. А. А. Крылова, С. А. Маничева. СПб. : Питер, 2002. 560 с.

Отримано 01.02.2019

УДК 159.9

Наталія Володимирівна ГРЕСА,

доцент кафедри соціології та психології

факультету № 6 (права та масових комунікацій)

Харківського національного університету внутрішніх справ,

кандидат психологічних наук, доцент;

 <https://orcid.org/0000-0002-0517-4822>

СПЕЦИФІКА АДАПТИВНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ В КОНТЕКСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕСУРСНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ НА РІЗНИХ ЕТАПАХ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ

Адаптивні можливості особистості у контексті психологічної ресурсності виступають як особистісні характеристики, які забезпечують успішне протистояння поліцейського стресовому впливу на соматичне, душевне здоров'я та успішність у професійній діяльності.

У сучасних умовах ефективна діяльність поліції пов'язано не тільки зі ступенем укомплектованості фахівцями в даній сфері, а й з ефективною організованістю педагогічного процесу вдосконалення професійної підготовки особового складу, а також залежить від того, наскільки швидко молоді співробітники поліції адаптуються до умов служби в поліції. Невід'ємною вимогою до особистості професіонала за сучасних умов є формування її професійної компетенції, як складової частини масштабного процесу оновлення вищої освіти. Професійна адаптація є невід'ємним етапом у формуванні молодого фахівця поліції, так як саме на цьому етапі відбувається процес становлення основного напрямку його подальшій професійній діяльності [3].

Дослідження таких вчених як Н. С. Водопьянова, Ф. Б. Березін, Г. С. Нікіфоров, А. А. Налгаджян, М. А. Моїсеєва, М. В. Бабунова, Л. Г. Дикая та ін.) показали, що структура і та зміст адаптивних можливостей людини знаходяться під впливом професійно важливих ресурсів суб'єкта професійної діяльності.

У психології під терміном «адаптація» розуміється перебудова психіки індивіда під впливом об'єктивних чинників навколишнього середовища, а також здатність людини пристосовуватися до різних вимог середовища без відчуття внутрішнього дискомфорту та без конфлікту з середовищем [1].

В умовах роботи поліцейських, на перший план виступає підготовка кадрів, що володіють високим рівнем адаптивності, які вміють критично мислити і генерувати ідеї, оперувати зростаючими обсягами наукової інформації, готових до безперервного саморозвитку та самоосвіти. В процесі підготовки фахівців у сфері правоохоронних органів дана проблема представляє особливий інтерес, що пов'язано зі специфікою майбутньої діяльності [4]. Важливим моментом адаптивності є професійна складова, деякі аспекти її формуються в процесі навчання у вузі. В ході адаптації до навчання у вузі МВС відбувається інтенсивне впровадження їх в правоохоронну сферу, тому особливості поведінки в ході службової діяльності визначають ступінь їх адаптованості до професійної діяльності в цілому [5, с. 89].

На сучасному етапі розвитку суспільства важливою якістю поліцейського є вміння швидко реагувати в критичних моментах, протистояти негативним впливам і стресогенним факторам. Вміння протистояти внутрішнім і зовнішнім негативним факторам потребують не аби яких фізичних, душевних і духовних сил та енергії для вирішення майбутніх завдань. Одним із способів для ефективної роботи поліцейського є психологічні ресурси.

Перспективність ресурсного підходу полягає також в тому, що він дозволяє перенести акцент з вивчення проблем подолання важких,

стресових ситуацій на питання, пов'язані з особистісним розвитком, з самореалізацією суб'єкта, зокрема, в професійній діяльності. Особливу значущість вивчення психологічних ресурсів набуває в контексті досліджень стресогенних професій, зокрема, в сфері правоохоронної діяльності [2]. Ресурсність є одним з показників психологічної гнучкості людини, полягає в умінні знаходити максимальні можливості в будь-якій ситуації і виступає як головний показник здатності особистості повноцінно і ефективно застосовувати власні внутрішні резерви, тобто реалізовувати мотивацію можливостей.

Для вивчення адаптивних можливостей особистості та їх взаємозв'язків з психологічною ресурсністю у поліцейських на різних етапах професійного становлення нами було використано опитувальник «Психологічна ресурсність особистості» (О. С. Штепа) та багаторівневий особистісний опитувальник «Адаптивність» (А. Г. Маклаков і С. В. Чермянін). У дослідженні приймали участь курсанти першого та четвертого курсів Харківського Національного університету внутрішніх справ та діючі поліцейські (лейтенанти). Вибірку склали 60 осіб.

Отримані результати дослідження свідчать, що у курсантів першого курсу не було виявлено достовірних відмінностей взаємозв'язків між складовими психологічної ресурсності та адаптивними можливостями особистості.

Результати дослідження взаємозв'язків психологічної ресурсності та адаптивних можливостей у курсантів 4 курсу свідчать про наступне :

Шкала «Адаптивні здібності» має прямий значущий взаємозв'язок зі шкалою «Вміння оновлювати власні ресурси» ($r=0,46$; $p\leq 0,05$), «Творчість» ($r=0,53$; $p\leq 0,05$), «Робота над собою» ($r=0,51$; $p\leq 0,05$) та Знання власних психологічних ресурсів ($r=0,58$; $p\leq 0,05$). Це дозволяє стверджувати, що збільшення схильності адаптуватися до нових умов діяльності, швидко входити в новий колектив, адекватно орієнтуватися в ситуації, швидко виробляти стратегії своєї поведінки, підвищує у курсантів четвертого курсу розуміння власних ресурсів, вміння оновлювати власні ресурси та здійснювати роботу над собою, а також у процесі діяльності створювати якісно нові матеріальні або духовні цінності та проявляти творчий підхід.

Також зафіксовано позитивний кореляційний зв'язок між «Нервово-психічною стійкістю» та «Доброта до людей» ($r=0,48$; $p\leq 0,05$), «Успіх» ($r=0,48$; $p\leq 0,05$). Це свідчить, що певна схильність до нервово-психічних зривів, відсутність адекватності самооцінки і реального сприйняття дійсності впливає на зменшення віри у доброту оточуючих та на успіх у діяльності та навпаки.

Виявлено позитивний кореляційний зв'язок «Моральної нормативності» зі всіма складовими психологічної ресурсності, окрім

«Впевненість у собі». Це дозволяє стверджувати, що збільшення знань та вмінь використовувати психологічні ресурси позитивно впливає на можливість адекватно оцінити своє місце і роль в колективі та бажання дотримуватися загальноприйнятих норм поведінки, що сприяє високому рівню поведінкової регуляції.

Результати дослідження взаємозв'язків психологічної ресурсності та адаптивних можливостей у лейтенантів свідчать про наступне:

Виявлено позитивний кореляційний зв'язок між наступними складовими психологічної ресурсності «Доброта до людей» ($r=0,47$; $p\leq 0,05$), «Кохання» ($r=0,52$; $p\leq 0,05$), «Допомога іншим» ($r=0,45$; $p\leq 0,05$) та «Адаптивними здібностями». Тобто зі збільшенням потреби в допомозі іншим, доброти до інших людей, почуттів глибокої сердечної прихильності, у лейтенантів збільшується схильність адаптуватися до нових умов діяльності, швидко входити в новий колектив, досить легко і адекватно орієнтуватися в ситуації, швидко виробляти стратегію своєї поведінки, що в свою чергу обумовлює низьку конфліктність та емоційну стійкість.

Також виявлено негативний зв'язку між шкалами «Допомога іншим» та «Комунікативні особливості» ($r=-0,47$; $p\leq 0,05$). Тобто при збільшенні допомоги іншим зменшується рівень розвитку комунікативних здібностей, з'являються ускладнення в побудові контактів з оточуючими, прояв агресивності, підвищена конфліктність.

Зафіксовано позитивний кореляційний зв'язок між «Знання власних психологічних ресурсів» та «Нервово-психічна стійкість» ($r=0,51$; $p\leq 0,05$). Це свідчить, що збільшення у лейтенантів знань про власні психологічні ресурси, підвищує рівень їх нервово-психічної стійкості і поведінкової регуляції, забезпечує високу адекватну самооцінку та адекватне сприйняття дійсності. Відносно інших шкал достовірних взаємозв'язків не було виявлено.

Професійна адаптація співробітника поліції відбувається за рахунок певного функціонального стану, який допомагає в екстремальних умовах адекватно виконувати співробітниками поліції професійну діяльність, при цьому професійна адаптація спрямована на вироблення індивідуальних способів і прийомів трудової діяльності, які в трудовому процесі формують її як суб'єкта професійної діяльності. Знання психологічних ресурсів поліцейських забезпечує протистояння стресогенним факторам, ризику розвитку деяких захворювань стресової етіології та забезпечує досвід усвідомлення особистістю власних можливостей, який стає потенціалом для надання підтримки іншим, саморозкриття й творчого саморозвитку у професії.

Список бібліографічних посилань

1. Константинов В. В. К вопросу о понятии «адаптация» // PsyJournals.ru : портал. URL: http://psyjournals.ru/sgu_socialpsy/issue/30306_full.shtml (дата звернення: 08.02.2019).

2. Ламаш И. В., Евдокимова Е. А. Специфика толерантности к неопределенности в контексте психологической ресурсности полицейских // Современные проблемы прикладной юридической психологии : материалы I Междунар. науч.-практ. интернет-конф. (г. Минск, 23 ноября 2017 г.). Минск, 2017. С. 79–86.

3. Мальченков Е. В., Мальченкова В. В., Балакин Ю. П. Особенности формирования профессиональной компетентности участковых уполномоченных полиции в процессе адаптации к службе в ОВД. *Современные проблемы науки и образования*. 2017. № 5. URL: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=27101> (дата звернення: 28.02.2019).

4. Отраднова А. С. Педагогические условия адаптации курсантов образовательных организаций МВД России к учебно-служебной деятельности. *Вестник Санкт-Петербургского университета МВД России*. 2016. № 4 (72). С. 191–194.

5. Перепечина Н. М. Изучение адаптированности курсантов к условиям обучения в вузе МВД Украины. *Психопедагогика в правоохранительных органах*. 2013. № 3 (54). С. 87–90.

Отримано 04.03.2019

УДК 34.01

Микола Олександрович КОТЕЛЮХ,

*доцент кафедри тактичної та тактико-спеціальної підготовки
факультету № 3 (підрозділів поліції превентивної діяльності)
Харківського національного університету внутрішніх справ,
кандидат педагогічних наук, доцент;*

 <https://orcid.org/0000-0002-5580-7798>;

Микола Анатолійович КОМЗЮК,

*старший викладач кафедри тактичної та тактико-спеціальної підготовки
факультету № 3 (підрозділів поліції превентивної діяльності)
Харківського національного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент;*

 <https://orcid.org/0000-0002-7656-1061>;

Роман Миколайович СМОЛА,

*старший викладач кафедри тактичної та тактико-спеціальної підготовки
факультету № 3 (підрозділів поліції превентивної діяльності)
Харківського національного університету внутрішніх справ*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ МОРАЛЬНОЇ СКЛАДОВОЇ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО

*Проведено аналіз моральної складової професіоналізму поліцейського.
Проаналізовано їх зміст, визначено основні особливості. Визначено конкретні
заходи щодо розвитку зазначених складових. Запропоновані окремі заходи для
курсантів (слухачів) ЗВО МВС України з огляду на специфіку служби та навчання.*